

## SOCIJALNO BODOVANJE KAO MODEL DRUŠTVENE KONTROLE

**Sažetak:** *U radu se bavim analizom modela socijalnog bodovanja u Kini i njegovog uticaja na oblikovanje osećaja samopoštovanja i samopouzdanja kao načinom društvene kontrole. Cilj rada jeste da se ukaže na to da je kodiranje ljudskog ponašanja podloga za kreiranje društva kojim je lako upravljati i da bi takav model proizveo slične efekte i u Srbiji. S obzirom na to da model socijalnog bodovanja u Kini nije teritorijalno izolovan fenomen, već oblik društvene kontrole koji može poprimiti globalne razmere, važno je razumeti razloge ovakvog načina kreiranja društva. Analiziraću na koji način ovakav način bodovanja pojedinaca ima za cilj da od individua napravi kodove koje gube svoju individualnost jer se njihov oblik ponašanja kontroliše sistemom nagrade i kazni što izuzetno otežava zadovoljenje viših egzistencijalnih potreba. Smatram da ukoliko na ovaj način pristupimo analizi društva kontrole, problematizujemo i područje etike i morala što je nedvosmisleno povezano sa osećajem samopoštovanja i samopouzdanja kod pojedinaca.*

**Ključne reči:** *socijalno bodovanje, samopoštovanje, samopouzdanje, kontrola, etika*

---

\* Doktorand na odseku za umetnost i medije Univerziteta Singidunum, Beograd, Srbija.  
E-mail: [dobricitamara@gmail.com](mailto:dobricitamara@gmail.com)

## 1. UVOD

Vlada Narodne Republike Kine je 2014. godine donela odluku o uvođenju sveobuhvatnog modela socijalnog bodovanja. Namera je bila da se kreira društvo u kom će individue, preduzeća i vlada funkcionisati jedinstveno koristeći prednosti moderne tehnologije i na taj način održavati stabilnost ekonomskog i društvenog sistema. Cilj je da se napravi jedinstvena baza podataka svakog pojedinaca na području Kine, kako bi na osnovu tih podataka navodni krivci bili kažnjavani a primereni građani nagrađivani. Zapravo, kineski model socijalnog bodovanja predstavlja bodovanje građana na osnovu njihovog društvenog i finansijskog ponašanja.<sup>1</sup>

Inače, jedinstveni model kineskog socijalnog bodovanja koji se pojavio 2014. godine predstavlja proširenu verziju modela iz 2007. godine. Ključna razlika između ova dva modela bodovanja (rangiranja) je ta što se prvi model odnosi na manji broj aktivnosti koje su isključivo povezane sa novcem i regulisane bankarskim sistemom Kine, dok model socijalnog bodovanja iz 2017. godine predstavlja proširenu verziju rangiranja i kontrole ponašanja i obuhvata različita socijalna ponašanja. Novi model socijalnog bodovanja je regulisan na jedan centralizovan način, sa tendencijom da se lokalne vlade utrkuju koja će osmisliti bolji način kodiranja svojih građana i to u različitim oblastima i u okviru različitih društvenih institucija, kako bi impresionirali centralnu Vladu Kine.<sup>2</sup> Model socijalnog bodovanja podrazumeva beleženje i vrednovanje ponašanja pojedinaca unutar društvene zajednice. U pojedinim oblastima u Kini već su napravljeni brojni eksperimenti, pilot programi, kako bi se videlo kako ovaj model funkcioniše.<sup>3</sup> Ljudi se boduju na osnovu izjava na internetu ili medijima, na osnovu toga da li su posetili bolesnu baku ili deku, boduju se na osnovu svojih navika. Ovakav vid vrednovanja ljudskog ponašanja, može se odraziti negativno na pojedince, u smislu smanjenog osećaja adekvatnog samopoštovanja i samopouzdanja. Naime, rezultati psihološkog istraživanja „Parenting style and self esteem“<sup>4</sup> ukazuju da je za razvoj adekvatnog samopoštovanja važan prihvatajući stil roditeljstva koji podrazumeva uključenost roditelja ali i autonomiju adolescenata u donošenju odluka. S tim u vezi, možemo da zaključimo da svaki vid oblikovanja ponašanja koji ne podrazumeva autonomiju u odlučivanju, već se zasniva na spoljašnjim kriterijumima, kao što je to slučaj sa modelom socijalnog bodovanja, može da utiče negativno na razvoj osećaja samopoštovanja. Samopouzdana osoba je osoba koja veruje u svoje mogućnosti, postavlja i ostvaruje svoje ciljeve, zadovoljna je u

<sup>1</sup> Chozempra, M., Triolo, P., Sacks, S., 18-14 China's Social Credit System: A Mark of Progress or a Threat to Privacy, Peterson Institute for International Economics, 2018.,1-2

<sup>2</sup> Fei Shen, K., Social Credit System in China, Panorama: Insights into Asian and European Affairs 2, 2019., 21-22

<sup>3</sup> Ibid. 26-27

<sup>4</sup> Zakeri, H., Karimpour, M., Parenting Styles and Self-esteem, Procidia Social and Behavioral Science, 2011., 758-761

vlastitoj koži. Osobu sa nedostatkom samopouzdanja karakteriše osećaj nestabilnosti, često su anksiozne, podložne promenama raspoloženja pa samim tim i sugestibilnije, što znači da je njima lakše upravljati. Takođe, ove osobe imaju veću potrebu da kontrolišu druge, jer postoji direktna povezanost između niskog samopouzdanja i potrebe za kontrolom.<sup>5</sup> Na osnovu navedenih istraživanja možemo da zaključimo da je odnos samopouzdanja i potrebe za kontrolom dvosmeran, u smislu da manjak samopouzdanja utiče na veću potrebu za kontrolom ali i da kontrolisani oblik upravljanja ponašanjem može da dovede do neadekvatnog razvoja samopouzdanja.

## 2. TEHNOCENTRIČNI I HUMANISTIČKI TEORIJSKI PRISTUP

S obzirom na to da kineski model socijalnog bodovanja podrazumeva i postojanje crnih listi, koje služe kako bi se svi oni koji ne poštuju pravila sistema<sup>6</sup> prikazali očima javnosti i na taj način kažnjavali, sa idejom da bi takva vrsta izloženosti uticala na promenu njihovog ponašanja<sup>7</sup>, kao i da ovaj model podrazumeva kreiranje ponašanja na osnovu nagradi i kazni, ja sam se opredelila za jedan humanistički teorijski pristup u analizi ovakvog načina tretiranja čoveka. Naime, sam model socijalnog bodovanja, koristi ljudsko iskustvo kao besplatnu sirovinu koje se može pretvoriti u podatke o ponašanju. Mnogi od tih podataka postaju “prognostički proizvodi” i služe za tržište “budućih ponašanja”<sup>8</sup> Veliki broj velikih korporacija žele da znaju kako ćemo se ponašati, dok druge koriste podatke o našem ponašanju kako bi kreirale neka naša nova ponašanja, dok je sama interpretacija podataka koji se na taj način dobijaju i kreiraju značajno tehnološki uslovljena.

Ako se pozovemo na teorijske postavke Vendi Hui Kyong Čun i Leva Manoviča, videćemo da su navike umrežavanja među korisnicima interneta tehnološki uslovljene i da utiču na kvalitet interpretacije podataka. Za razliku od ovih teoretičara, Henri Dzenkinson uvodi pojam kultura konvergencije kako bi se napravio otklon od tehnocentričnog poimanja promena koje donosi kompjuterska mreža. Henri Dzenkins smatra da se glavna promena ne dešava u sferi tehnologije i poruka, već u načinima na koje se one upotrebljavaju. Naime, kvalitet interpretacije podataka na internetu, pa i podataka koji se dobijaju socijalnim bodovanjem, nije uslovljen tehnologijom, nego ljudskim faktorom. Dakle, Dzenkinson manje govori o tehnologiji a više o ljudima i načinima njihovog učešća u proizvodnji i distribuciji medijskih sadržaja.<sup>9</sup>

<sup>5</sup> M. Burger, J., Need for control and self-esteem, Efficacy, Agency, and Self-Esteem, ed. Michel H. Kernis, Boston: Springer, Ma, 1995., 217-233.

<sup>6</sup> Chorzempa, 11.

<sup>7</sup> Fei Shen, 26.

<sup>8</sup> Zubov, Š., Doba nadzornog kapitalizma, 2020., 18

<sup>9</sup> Kleut, J., (2016): Kultura konvergenice, pojam i kritike, *Godišnjak Filozofskog fakulteta*, Књига XLI-1

Ono što Dženkinson dalje navodi je da se glavne promene ne dešavaju u sferi tehnologije i poruka već u načinima na koje se one upotrebljavaju i za njega su podjednako važna tri pojma: kultura konvergencije, kultura participacije i kultura spoznaje. Pod konvergencijom podrazumeva “kretanje sadržaja kroz mnogobrojne medijske platforme, saradnju među različitim medijskim industrijama, migratno ponašanje medijskih publika kaja će otići bezmalo svuda u potrazi za zabavom”.<sup>10</sup> Prva odlika kulture konvergencije jeste da se intenzivira saradnja među članovima publike, odnosno da se aktivni delovi publike, fanovi, okupljaju oko medijskog proizvoda, razgovaraju o njemu i kreativno deluju stvarajući raznovrsne amaterske sadržaje na potkama originalnih materijala. Razmena informacija među fanovima posmatra se kao vid kolektivne spoznaje, dok dostavljanje informacija uvek podleže kolektivnoj proceni, osporavanju ili potvrđivanju.

Za razliku od Dženkinsa, Vendi Hui Kyong Chun govori o posebnoj logici programiranja. Predlaže drugi pristup i kaže da su naši mediji najvažniji kada se čini da uopšte nisu bitni, odnosno kada su prešli sa “novih” na uobičajene. Npr, pametni telefoni više ne oduševljavaju ali sve više struktuiraju i prate naše živote. Kroz navike novi mediji bivaju ugrađeni u naše živote i mi postajemo naše mašine: strimujemo, ažuriramo, šerukjemo, lajkujemo, čuvamo itd. Čun kaže da novi mediji napreduju u ciklusima zastarelosti i obnavljanja, dok je teorijsko ispitivanje pojave softvera vodeća metafora za naš neoliberalni svet. Čun tvrdi da su ovi ciklusi zastarelost obnavljanje delom rezultat načina na koji novi mediji inkapsuliraju logiku programiranja. Novi mediji umnožavaju “programirane vizije” koje nastoje da oblikuju i predvide čak i otelotvore budućnost zasnovanu na prošlosti. Čun tvrdi da bi jasnoća koju softver nudi kao metafora trebalo da nas natera da zastanemo, jer softver takodje izaziva dubok osećaj neznanja, jer ko zna šta se krije iza objekata na koje kliknemo i kojima manipulišemo. Kombinacija onoga što se može i ne može videti, poznatog i nepoznatog, odvajanje interfejsa od algoritma i softvera od hardvera čini ga dobrom metaforom za sve što verujemo da je nevidljivo ali generiše vidljivo od ideologije do kulture.<sup>11</sup>

Pozivajući se na Leva Manovića, vidimo da je softver zamenio mnoge, ranije korišćene medije, dok kompjuter i softver ne predstavljaju samo “tehnologiju”, već novi medijum koji nije samo novo tehničko sredstvo.<sup>12</sup>

Ukoliko je softver novi medijum onda on svakako utiče na način interpretacije informacija i podataka u umreženim svetovima. Samo umrežavanje na društvenim mrežama se ne može objasniti bez poznavanja načina funkcionisanja mreža i softvera. Sama logika programiranja, kao sastavnog dela procesa

<sup>10</sup> Ibid, 167.

<sup>11</sup> Chun, WHK., (2017): Updating to remain the same: Habitual new media, MIT Press, 11.8

<sup>12</sup> Manovich, L. (2013): Software Takes Command, Bloomsbury Academic

digitalizacije, faktor je koji značajno utiče na interpretaciju podataka korisnika interneta. Svako povezivanje na internetu reflektuje se kroz softver na tehnološkom i kulturološkom nivou. Složenost principa na kojima se zasnivaju novi mediji ukazuju na to da se povezivanje i razmena informacija na internetu drugačije konstituiše i da ne zavise isključivo od naše interpretacije podataka. Takođe, ako ispratimo evoluciju kompjutera kao medijuma, otkrićemo i treći pravac softverske metamedijumske evolucije a to je hibridizacija. Dakle, različite vrste medija počinju da deluju kao posebne vrste, u smislu da ne dele istu softversku sredinu, iza njih su različiti algoritmi koji počinju da stupaju u interakciju, mutiraju i stvaraju složene strukture koje utiču na način razmene informacija, koja usled veće složenosti ne zavisi isključivo od naša interpretacije podataka kako o tome govori Dženkins. Na ovaj način mi se susrećemo sa jednom hibridnom softverskom kulturom, čija složenost utiče na individualni faktor interpretacije podataka i informacija korisnika interneta.

Moja namera je da pokažem, polazeći od teorijske postavke Abrahama Maslova (Abraham Maslov), da je kodiranje ljudskog ponašanja, na način kako se sprovodi u Kini a po modelu socijalnog bodovanja, odlična podloga da se ne razvije adekvatno samopouzdanje i samopoštovanje kod ljudi a onda i da se kontroliše ljudsko ponašanje i društvo.

Teorijski pristup čoveku Abrahama Maslova specifičan je po tome što je orijentisan prema celoj psihologiji, kao i što otvara prostor za ono čemu nema mesta u postojećim teorijama i sistemima, a to su: ljubav, stvaralaštvo, kreativnost, zadovoljenje osnovnih potreba, samopoštovanje, samoaktuelizacija, više vrednosti, spontanost, autonomija, odgovornost.<sup>13</sup> Maslov je utemeljio humanističku teoriju ličnosti, koja se na izvestan način razlikuje od bihejviorističkog ali i psihoanalitičkog poimanja čoveka. Dok bihejviorističke teorije u fokus svog proučavanja postavljaju objektivno merljivo ponašanje, Maslov nam daje jednu humanističku teoriju. Od posebnog značaj za ovaj rad je činjenica da je Maslov odbacio bihejvioralno učenje, koje poima čoveka kao mašinu koju je moguće programirati, i u prvi plan stavio specifična ljudska svojstva i pažnju usmerio na osobu koja doživljava, osobu koja ima specifično ljudske odlike, kao i vrednovanju čovekovog dostojanstva, valjanosti i razvoju inherentnih mogućnosti svake osobe.<sup>14</sup>

Osnovna teorijska postavka Maslovljeve teorije ličnosti je da put do samoaktuelizacije ličnosti vodi preko zadovoljenja određenih motiva, odnosno potreba. Svaki pojedinac ima ciljeve koje želi u životu postići. Samo ispunjavanje ciljeva deluje kao nagrada za ispunjenje istih i daje osećaj smisla života. Među ovim ciljevima vlada izvesna hijerarhija koja je predstavljena u obliku piramide. Naime, na

<sup>13</sup> Maslov, A., *Motivacija i ličnost*, 1982., 29-30.

<sup>14</sup> *Ibid*, 30

prvom mestu su osnovne fiziološke potrebe, zatim slede potrebe za sigurnošću, zatim potrebe za pripadanjem i ljubavlju, potrebe za samopoštovanjem, i na samom vrhu piramidalne lestvice su potrebe za samoaktualizacijom.

Potrebe iz viših nivoa u hijerarhiji mogu se pojaviti u svesti pojedinca tek onda kada su ispunjene potrebe iz nižih nivoa. Pa tako, ako fiziološke potrebe koje imaju vitalnu važnost za čovekov opstanak nisu zadovoljene, pojedinac neće težiti višim potrebama, kao što su potrebe za sigurnošću, ljubavlju, poštovanjem i slično. Tek onda kada su fiziološke potrebe zadovoljene, čovek teži ka ispunjenju narednih potreba, a to je potreba za sigurnošću. Međutim, ako se ona ne može ostvariti, dolazi do promena u ponašanju, kao što su neuroze i psihoze. Neostvarivanje potreba za pripadanjem i ljubavlju vode ka socijalnim neprilagođenostima i patološkim oblicima ponašanja, dok neuspelo zadovoljavanje potreba za poštovanjem vode ka osećaju nesposobnosti, neadekvatnosti, slabosti, neprilagođenosti, te osećaju inferiornosti i bespomoćnosti.<sup>15</sup> Imajući u vidu Maslovljev pogled na ličnost i zaključak da osobe sa nedostatkom samopoštovanja mogu da se osećaju neadekvatno i inferiorno, nije daleko od istine da je takvim osobama veoma lako upravljati. Ljudi koji se osećaju neadekvatno i bespomoćno lakše će prihvatiti svaku sugestiju društva kao normu ispravnog ponašanja, takođe će im više biti potreban spoljašnji način usmeravanja i kontrole, s obzirom da se u svom unutrašnjem, psihološkom prostoru osećaju manjak intrinzičke motivacije. Intrinzička motivacija je sve ono što nas iznutra navodi na određenu vrstu aktivnosti. Ona se sastoji od potreba, koje mogu biti urođene i stečene, zatim interesovanja, kao i sposobnosti i na njima oblikovanim sklonostima, stavovima, vrednostima kao i očekivanjima. Intrinzična motivacija podrazumeva i radoznalost, potrebu za kompetencijom kao i potrebu za samoaktualizacijom. Na vrhuncu razvoja ličnosti nalazi se potreba za samoaktualizacijom koju može dosegnuti samo mali broj ljudi. Ono što je posebno karakteristično za ljude koji su zadovoljili potrebu za samoaktuelizacijom je činjenica da oni postaju nezavisni od kulture i okoline u kojoj žive, što negde podrazumeva da postaju nezavisni i od socijalnih normi. „Čovek mora da bude ono što može da bude, on mora da bude veran sopstvenoj prirodi“.<sup>16</sup> S tim u vezi nije moguće zamisliti čoveka koji može da ostane veran svojoj prirodi ukoliko mu se život svede na to da sakuplja bodove i zadovoljava kriterijume društveno poželjnog ponašanja koje se očekuje ako govorimo o modelu socijalnog bodovanja.

Maslov pravi razliku između potreba deficita i metapotreba odnosno potrebe za samoaktualizacijom. Potrebe deficita su osnovne, primarne, fiziološke potrebe koje ako nisu zadovoljene otežavaju pojavljivanje viših potreba. Međutim, isticanje

---

<sup>15</sup> Ibid, 92-127

<sup>16</sup> Ibid, 101-102



prioriteta u zadovoljavanju fizioloških i drugih potreba pred samoaktualizacijom ne znači da su one za čoveka važnije, već samo da su preduslov za zadovoljenje viših egzistencijalnih potreba.<sup>17</sup>

Ono o čemu Maslov govori je i da je nemoguće postati potpuno zdrava osoba u jednom nesavršenom društvu, sa čim se apsolutno slažem, ali bih tome dodala da je veoma važno ne otežavati proces postajanja zdravom osobom i ne zanemarivati ljudsko dostojanstvo, uvođenjem crnih listi kao što je to slučaj u Kini.

### 3. KREIRANJE ČOVEKA ZAVISNOG OD SISTEMA

Kada sve navedeno imamo u vidu, zaista je važno da pokušamo da razumemo da model čoveka koji se stvara na ovaj način jeste čovek kojem je uskraćeno pravo da odlučuje o svom ponašanju, čovek kojem je uskraćeno pravo da bira, čovek koji je uokviren u poredak normi i čovek koji nema priliku da samostalno izgradi sopstveni vrednosni, moralni ali i etički sistem. Kreira se čovek zavistan od sistema, kojim je lako upravljati i kojeg je lako kontrolisati. Ono što je posebno zanimljivo je činjenica da su mnoge politike i prakse bliske modelu socijalnog bodovanja počele da se implementiraju mnogo ranije pre zvanične odluke Narodne Republike Kine. Primer za to je model elektronskog evidentiranja učenika u školskom sistemu, zatim lični dosjei građana koji se čuvaju u državnim fajlovima i predstavljaju tradicionalnu praksu prikupljanja važnih informacija o građanima, kao što su obrazovanje i istorija zaposlenja, nagrade, evidencija o kriminalu i nedoličnom ponašanju, kao i evaluacije različitih institucija. Svi ovi podaci se čuvaju u državnoj arhivi. Dakle, model socijalnog bodovanja u Kini ima svoju predistoriju, i način implementacije ovog modela je išao postepeno. Sem arhiviranja podataka, druga važna funkcija modela socijalnog bodovanja je i simboličko klasifikovanje ljudi u različite kategorije i dodeljivanje različitih društvenih oznaka i životnih mogućnosti. Takođe, od 1950. do 2004. godine, svakom građaninu Kine dodeljena je „klasa porekla“, koja konceptualizuje klasni status pojedinca koji je bio direktno povezan sa političkom ideologijom marksizma-lenjinizma i na osnovu koga se vrednovalo kome treba ili ne treba verovati. O „klasi porekla“ se odlučivalo na osnovu ekonomskog porodičnog statusa i političkim aktivnostima muških članova domaćinstva. Na ovaj način je država monopolizovala moć da svrstava ljude u različite klasne statute, pa su ljudi na osnovu toga imali različite životne šanse.<sup>18</sup>

<sup>17</sup> Maslov, A. (2014): A theory of human motivation, *Psychological Review* 54, 4., 370-396.

<sup>18</sup> Chunceng, L. (2019): Multiple Social Credit System in China, *Economic Sociology: The European Electronic Newsletter* 21,1., 28-29.

#### 4. CRNE LISTE

Sa modelom kineskog socijalnog bodovanja, društvena kontrola postaje kontinuirana i neograničena, instrument kontrole je uvek prisutan. Jednim klikom se dolazi do baze podataka o socijalnom rangu svih građana. Te baze podataka već sada u Kini služe tome da se određena ponašanja okarakterišu kao društveno neprihvatljiva, a osobe koje se na taj način ponašaju stave na crne liste. Ukoliko se osvrnemo na teoriju Maslova, i pozovemo na hijerarhiju potreba, možemo zaključiti da ovaj model bodovanja najmanje vodi računa o potrebama pojedinca. S obzirom da je model socijalnog bodovanja spolja nametnut, možemo da kažemo i da građani Kine nisu imala prava da odlučuju o tome da li na ovaj način žele da budu vrednovani.

Takozvane crne liste, koje postaju najvažniji deo sistema socijalnog bodovanja<sup>19</sup>, služe da uz pritisak javnosti ljudi eventualno počnu da koriguju svoje ponašanje. Čovek počinje da oseća stid ukoliko je izložen proceni javnosti, posebno ukoliko je izložen u negativnom kontekstu, što je suprotno svim etičkim principima odnosa prema čoveku. Pod etičkim principima se u ovom kontekstu podrazumevam najviše ljudske vrednosti koji često bivaju izvan okvira nauke. Bilog Žak Moni (Jacque Monea) je doveo u pitanje etičke koncepte nauke, rekavši da je veliko pitanje poznaje li nauka etiku. „Nauka ne zna za vrednosti, koncepcija nauke koju ona nemeće ne sadrži nikakvu etiku“.<sup>20</sup> Ovom svojom izjavom ukazao je da etika u nauci nije samo pitanje znanja i neznanja, već otvara pitanja odnosa moći i nemoći. Takođe otvara pitanja ljubavi i slobode, dok Mono smatra da je takva etika u nauci odavno umrla. Ovaj vid društvene kontrole sa različitih nivoa utiče na ugrožavanje samopoštovanja i samopouzdanja pojedinaca i time kreira društvo kojim je lako upravljati. Ljudi koji nedovoljno cene sebe, skloni su da lakše i brže prepuštaju drugima da donose odluke umesto njih, posebno ako je taj drugi društveno uređenje koje propisuje određene norme ponašanja. Međutim, ono što možda nije prepoznato je činjenica da je nemoguće na ovaj način uticati na sve ljude i da ovakav pristup može da dovede do jedne aktivne društvene pobune. Autentično biće je sklono da se budi i buni kada mu je opseg delovanja ograničen, posebno ako je ograničen modelom kontrole koji mu se čini besmislenim. Ukoliko se setimo da čovek ima autentičnu potrebu da se razvija i da individuiira, onda je taj proces nemoguće zaustaviti na represivan način. Odnosno, možda je i moguće, međutim, ono što ostane u čoveku koji je podlegao društvima kontrole, može se u istom tom društvu ispoljiti na destruktivan način.

Naime, ono o čemu izveštavaju građani Kine u njihovim medijima ukazuje na to da Kinezi nisu kritički nastrojeni prema ovom modelu kontrole, u smislu da se ne bune i da smatraju da je poželjno ljude kontrolisati na ovaj način. Međutim,

<sup>19</sup> Chorzempa, 14-18 Cnina s Social Credit Sustem: A Mark of Progress or a Threat of Privacy, 8.

<sup>20</sup> Fuko, M. (1971): 10



ostaje nejasno da li stanovnici Kine na ovaj način vrednuju ovaj model zato što su sistemski već adaptirani na to da budu poslušni ili zato što je to njihov autentični način poimanja stvarnosti.

## 5. ZAKLJUČAK

Dovodeći u vezu Kineski model socijalnog bodovanja sa višim, ljudskim, egzistencijalnim potrebama kakve su samopoštovanje i samopouzdanje, pokušala sam da objasnim da biti kod, broj nije isto što i biti čovek koji sebe adekvatno vrednuje, što dalje znači da je takvim čovekom lako upravljati. Smatram da je od izuzetnog značaja da sem bazičnih potreba, tzv „potreba deficita“ o kojima je pisao Abraham Maslov, ljudska vrsta treba da zadovolji i potrebe koje su više na hijerarhijskoj lestvici, zato što je to jedini način da čovek živi svoju autentičnu ličnost, odnosno da gradi odnose sa drugim ljudima. Ukoliko se kao ljudska vrsta svedemo na model socijalnog bodovanja, onda je zaista upitno kakvu mi to poruku ostavljamo onima koji su rešeni da ljude pretvore u šifre, odnosno kodove. Kreiranje ljudskog ponašanja po principu nagrade i kazne za ispoljena društvena ili finansijska ponašanja, nikako ne doprinosi stvaranju autentičnog i autonomnog sistema vrednosti, pa je teško ostvarljivo, da ljudi koji oblikuju svoje ponašanje na temeljima ovog principa, mogu da se osećaju kao ljudi koji dovoljno poštuju sebe ili imaju dovoljno samopouzdanja. Prevedeni u šifre, odnosno rangove i norme ali i izložene javnoj proceni, u vidu crnih listi, ljudi prestaju da budu osobe koje imaju pravo na grešku, ali i pravo na privatnost. Sve ovo je potrebno kako bi se društvo kontrolisalo, ali ostaje upitno da li je etički i moralno ispravno da se na ovaj način bilo koja jedinka kontroliše. Šta se u ovakvim situacijama dešava sa slobodom izbora? Da li će se ona svesti samo na dve mogućnosti: biram da poštujem ono što je društvo označilo kao poželjno ponašanje ili ne biram da poštujem zahteve sistema? I ko su ti koji odlučuju i određuju šta je društveno poželjno i na osnovu kojih kriterijuma?

Kineski model socijalnog bodovanja ne ostavlja mnogo mogućnosti za izbor, svaki korak se prati, nadgleda, vrednuje i kodira a onda u zavisnosti od ranga koji pojedinac dobije nešto mu se omogućava ili uskraćuje. Nekada ovakav način ophođenja prema ljudima podseća na dresuru životinja, a to zaista ne može pozitivno da utiče na izgradnju zdravog modela osobe koja može da stupa u zdrave interakcije. Ovakav način odnosa prema pojedincu stvara uslove za kontrolu tako što ne ostavlja prostor da se razviju dve najznačajnije potrebe za slobodno i autentično funkcionisanje svakog pojedinca, a to su samopoštovanje i samopouzdanje. Čini se da ovaj model socijalnog bodovanja može da postane i model širih društvenih razmera, s obzirom na to da su neki aspekti politike i prakse ovog modela već bili implementirani u Kini pre nego što je doneta zvanična odluka o implementaciji.

Ovakav način vrednovanja vodi ka otuđenju, gde prestajemo da budemo ljudi, već postajemo šifre, brojevi i rangovi. Možda će na ovaj način sistem funkcionisati brže i jednostavnije, ali ne i u najboljem interesu čoveka, koji, koliko god bilo važno da budemo deo modernih tehnologija, ne može da se svedu samo na broj. Čovek će, čini mi se, ipak tome da se opire, zato što će zauvek težiti da ostvari u potpunosti svoj ljudski potencijal, što je u direktnoj vezi sa onim o čemu govori Maslov, a to je nezaustavljiva težnja čoveka da se samoaktualizuje.

### Literatura

- Burge, Jerry M., Michel H. K. (1995): "Need for control and self-esteem", in *Efficacy, Agency, and Self-Esteem*, Springer, Boston, Ma.
- Chozempira, M., Triolo, P., and Sacks, S. (2018): *18-14 China's Social Credit System: A Mark of Progress or a Threat to Privacy*, Peterson Institute for International Economics, 1-2.
- Chunceng, Lui. (2019): *Multiple Social Credit in China*, Economic Sociology: The European Electronic Newsletter 21, 28-29.
- Chun, WHK., (2017): *Updating to remain the same: Habitual new media*, MIT Press, 11.8
- Fei Shen, Chris. (2019): *Social Credit System in China*, Panorama: Insights into Asian and European Affairs 2, 21-22.
- Fuko, Misel. (1971): *Rijeci i stvari*. Nolit, Beograd.
- Fulgosi, Ante. (1997): *Psihologija ličnosti, teorije i istraživanja*, Školska knjiga, Zagreb.
- Maslov, A. (1982): *Motivacija i ličnost*, Nolit, Beograd.
- Manovich, L. (2013): *Software Takes Command*, Bloomsbury Academic, New York
- Zakeri, H., and Karimpour, M. (2011): *Parenting Styles and Self-esteem*, Pro-cidia Social and Behavioral Scienc, 758-761.

## SOCIAL SCORING AS MODEL OF SOCIAL CONTROL

**Summary:** *In my paper, I deal with the analysis of the social scoring model in China and its influence on shaping the sense of self-esteem and self-confidence as a way of social control. The goal of the paper is to point out that the coding of human behavior is the basis for creating a society that is easy to manage and that such a model would produce similar effects in Serbia. Given that the social scoring model in China is not a territorially isolated phenomenon, but a form of social control that can take on global proportions, it is important to understand the reasons for this way of creating society. I will analyze how this method of scoring individuals aims to force codes from individuals that lose their individuality because their form of behavior is controlled by a system of rewards and punishments, which makes it extremely difficult to satisfy higher existential needs. I think that if we approach the analysis of control societies in this way, we also problematize the area of ethics and morality, which is unequivocally connected to the feeling of self-respect and self-confidence of individuals.*

**Keywords:** *social scoring, self-esteem, self-confidence, control, ethics*